

Examining the position of public libraries in empowering housewives with an emphasis on the capacities of cyberspace

Seyyed Mahdi Narmenji

PhD of Knowledge and Information Science, Iran Public Libraries Foundation, Birjand, Iran.
E-mail: mnarmenji@birjandpl.ir

Abstract

Purpose: The purpose of this research is to investigate the role of public libraries in the social and economic empowerment of housewives, with an emphasis on the capacities of virtual space, especially social network sites.

Method: This is an applied research that was conducted with a qualitative approach using thematic analysis method. The study population included librarians and officials of public libraries affiliated to the General Directorate of Public Libraries of South Khorasan. A nonprobability (non-random), and a snowball sampling procedure was used and 21 persons were interviewed by telephone. The type of interview used was semi-structured.

Findings: Subjects requested by housewives from public libraries were categorized into practical (health, agriculture and art) and theoretical (literary-religious and educational) categories, and the results showed that theoretical subjects were almost as much as practical subjects of interest to housewives. Specifically, the findings of the research indicated that cooking, novels, raising children, psychology and tailoring are among the main interests of this group. The programs through which public libraries play a role in empowering housewives in social and economic areas were also grouped into two categories of educational programs (educational-social and technical-economic) and cultural-promotional programs (educational, book-oriented, consultation-referral and employment-oriented). Cultural-promotional programs were more frequent. The educational programs of public libraries in this field are mainly in the form of user empowerment workshops, among which workshops on social harms and handicrafts were more frequent. Cultural-promotional programs of public libraries were also mainly book-oriented in this field. The services that can be provided to housewives in the virtual space were classified into two categories of information (educational and resource-finding) and promotion (information and resource expansion), and the category of promotional services with 20 primary codes was in a better position than the category of information services. Incentives for the use of virtual space by public libraries to empower housewives were also classified into two promotional and functional categories, and the functional incentives for using virtual space in the field of empowering housewives with 15 primary codes were in a higher position than the promotional incentives. Obstacles in this area were divided into three categories: socio-economic, personal and technological, with more primary codes attributed to personal obstacles. The findings of the research indicated that the obstacles to using virtual space to empower housewives are much more than the existing incentives in this field.

Originality/value: The value of the problem of this research is that public libraries can use the facilities of virtual space, especially virtual social networks, for the social and economic empowerment of housewives. In this case, in order to implement the library's programs related to the empowerment of this group, there will be no need for their physical presence in the library environment, and the desired programs can be implemented remotely using the facilities of virtual space. Of course, there are serious obstacles in this area that require serious attention from public libraries. In order to remove these obstacles, it is suggested that public libraries implement programs to improve their media literacy and information literacy before implementing empowerment programs for housewives.

Keywords: Public libraries, Housewives, Social and economic empowerment, Cyberspace

Conflicts of Interest: None

Funding: None

Citation: Narmenji, S. M. (2023). Examining the position of public libraries in empowering housewives with an emphasis on the capacities of cyberspace. *Research on Information Science and Public Libraries*, 29(1), 62-85.

Received 10 August 2022; **Received in revised form** 16 November 2022

Accepted 28 November 2022; **Published online** 30 April 2023

Article Type: Research Article
© The author(s)
Publisher: Iran Public Libraries Foundation

جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان خانه‌دار با تأکید بر ظرفیت‌های فضای مجازی

سید مهدی نارمنجی

دکتری، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، بیرجند، ایران. رایانامه: mnarmenji@birjandpl.ir

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر بررسی جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی اجتماعی و اقتصادی زنان خانه‌دار با تأکید بر ظرفیت‌های فضای مجازی به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی است.

روش: این پژوهش از نوع کاربردی است که با رویکرد کیفی به روش تحلیل مضمون انجام شد. جامعه پژوهش شامل کتابداران و مسئولان کتابخانه‌های عمومی زیر پوشش اداره کل کتابخانه‌های عمومی خراسان جنوبی بود. در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی (غیر تصادفی) از نوع نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده و در مجموع با ۲۱ نفر مصاحبه انجام شد. روش اجرای مصاحبه استفاده شده از نوع نیمه‌ساختار یافته بود.

یافته‌ها: موضوعات مورد درخواست زنان خانه‌دار از کتابخانه‌های عمومی در دو مقوله عملی (سلامت، کشاورزی و هنری) و نظری (ادبی-دینی و تربیتی) دسته‌بندی شدند. چگونگی نقش‌آفرینی کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان خانه‌دار در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی نیز در دو مقوله برنامه‌های آموزشی (تربیتی-اجتماعی و فنی-اقتصادی) و برنامه‌های فرهنگی-ترویجی (اشتغال‌محور، تفننی، کتاب‌محور و مشاوره‌ای-ارجاعی) گروه‌بندی شدند که برنامه‌های فرهنگی-ترویجی دارای فراوانی بیشتری بودند. خدمات قابل ارائه به زنان خانه‌دار در فضای مجازی در دو مقوله اطلاعاتی (آموزشی و منبع‌یابی) و ترویجی (اطلاع‌رسانی و منبع‌گستری) قرار گرفتند که یافته‌ها نشان داد که سهم خدمات فرهنگی-ترویجی بیشتر است. مشوق‌های استفاده از فضای مجازی توسط کتابخانه‌های عمومی جهت توانمندسازی زنان خانه‌دار نیز در دو مقوله تبلیغی و کارکردی و موانع موجود در این حوزه در سه مقوله اجتماعی-اقتصادی، فردی و فناورانه دسته‌بندی شد.

اصالت/ارزش: ارزش مسئله این پژوهش در این نکته است که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از امکانات فضای مجازی به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی در توانمندسازی اجتماعی و اقتصادی زنان خانه‌دار استفاده کنند. البته، موانعی جدی در این زمینه وجود دارد که نیازمند توجه از سوی دست‌اندرکاران کتابخانه‌های عمومی است. برای رفع این موانع پیشنهاد می‌شود کتابخانه‌های عمومی قبل از اجرای برنامه‌های توانمندسازی زنان خانه‌دار، برنامه‌هایی را در زمینه ارتقای سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی آنان اجرا کنند.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، زنان خانه‌دار، توانمندسازی اجتماعی و اقتصادی، فضای مجازی

تعارض منافع: گزارش نشده است. **منبع حمایت‌کننده:** گزارش نشده است.

استناد: نارمنجی، سید مهدی (۱۴۰۲). جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان خانه‌دار با تأکید بر ظرفیت‌های فضای مجازی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۹(۱)، ۸۵-۶۲.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۱۹؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۸/۲۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۷؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۲/۱۰

نوع مقاله: علمی پژوهشی

ناشر: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

© نویسندگان

یکی از مؤلفه‌های پیشرفت هر کشوری اطمینان از توانمندی زنان آن کشور در بهبود کیفیت زندگی آنهاست. از این رو، امروزه توانمندسازی زنان به کانون بحث و توجه قابل ملاحظه‌ای در سراسر جهان تبدیل شده و پژوهش‌هایی در بسیاری از رشته‌های آموزشی در این زمینه انجام شده است. توانمندسازی فرایندی چند بُعدی از آگاهی و ظرفیت‌سازی است که منجر به مشارکت بیشتر، قدرت تصمیم‌گیری، کنترل و اقدام متحول‌کننده می‌شود (بلوال^۱، ۲۰۲۱). توانمندسازی را همچنین می‌توان فرایندی پویا تلقی کرد که طی آن زنان سعی می‌کنند ساختارهایی که آنها را در حاشیه‌نگه می‌دارد دگرگون سازند. در واقع، توانمندی به معنای تشویق افراد برای مشارکت بیشتر در تصمیم‌گیری‌هایی است که بر فعالیت آنها مؤثر است؛ یعنی اینکه فضایی برای افراد فراهم شود تا بتوانند ایده‌های خوبی را بیافرینند و آنها را به عمل تبدیل کنند (مقدس فریمانی، میرترابی و قائم مقامی، ۱۳۹۹).

از این رو، برای از بین بردن نابرابری جنسیتی در جهان در حال توسعه، نهاد‌های مختلف تلاش می‌کنند تا جایگاه زنان را به گونه‌ای ارتقا دهند که آنها در نقش‌های مختلف نظیر رهبری اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و مدنی به طوری فزاینده حضور داشته باشند (ساسی^۲، ۲۰۱۴). به نظر می‌رسد کتابخانه‌های عمومی با توجه به رسالت خویش از جمله نهاد‌هایی هستند که می‌توانند در زمینه توانمندسازی زنان ایفای نقش کنند.

کتابخانه‌های عمومی را از مظاهر دموکراسی در دنیای جدید دانسته‌اند، زیرا در حقیقت پایه‌های دموکراسی بر آزادی بیان و اندیشه نهاد شده است و کتابخانه‌های عمومی نهادی است که با کمک به رشد و شکوفایی اندیشه افراد جامعه به آنها کمک می‌کند تا با دانش و احاطه‌ای بیشتر عقاید خود را ابزار کنند (غفاری و هنرجو، ۱۳۹۷). از این رو، امروزه کتابخانه‌های عمومی نقشی تعیین‌کننده در توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی هر ملت صرف نظر از فرهنگ، قومیت، زبان و نظایر آن دارند، زیرا طیفی از منابع فرهنگی در حال تغییر را برای جامعه ارائه می‌دهند و به نهادی اجتماعی و فرهنگی تبدیل شده‌اند (لعل جواهر^۳، ۲۰۱۸). با این حال، متأسفانه این نقش کتابخانه‌های عمومی کمتر مورد توجه قرار گرفته است و چالش اصلی این است که چگونه توان بالقوه کتابخانه‌های عمومی در توسعه و توانمندسازی جامعه مورد بهره‌برداری قرار گیرد (ابو، گریس و کارول^۴، ۲۰۱۱). به عبارتی دیگر، برای کتابخانه‌های عمومی، کشف راه‌هایی برای افزایش نقش خود در توانمندسازی افراد جامعه به‌ویژه زنان به منظور تحقق رسالت‌شان در حوزه یادگیری مادام‌العمر بسیار مهم است (فیدیشون^۵، ۲۰۰۷).

با وجود این، اگرچه نقش کتابخانه‌ها در توانمندسازی زنان در گذشته چندان پررنگ نبود، اما با توسعه علم و فناوری، و رشد اجتماعی و آموزشی در جامعه تأثیرات مثبت کتابخانه‌ها بر توانمندسازی زنان نیز افزایش یافت. از آنجا که توانمندسازی زنان بدون آموزش زنان امکان‌پذیر نیست، یک نظام آموزشی همراه با یک کتابخانه خوب برای تحقق این امر ضروری است. در واقع، کتابخانه‌های عمومی به عنوان یک نظام آموزشی اطلاعاتی عمل می‌کند که زمینه یادگیری مادام‌العمر را فراهم می‌آورد (بلوال، ۲۰۲۱). به عبارتی دیگر، کتابخانه‌های عمومی این فرصت را برای همه افراد جامعه به خصوص زنان فراهم می‌کند که به نحوی فعال در امور فرهنگی و اجتماعی جامعه خود دخالت داشته باشند و در فرایند‌های فرهنگی جامعه نقشی مؤثر ایفا کنند. نتایج برخی از پژوهش‌های انجام شده نیز مؤید نقش سازنده کتابخانه‌های

1. Belwal
2. Sasi
3. Lal Jawahar
4. Abu, Grace & Carroll
5. Fidishun

عمومی در توانمندسازی این قشر است (کیننگیر^۱، ۲۰۱۱؛ یوشیدا^۲، ۲۰۱۳؛ بامیگبولا و اد تیمیرین^۳، ۲۰۱۴؛ بوناری و گولدینگ^۴، ۲۰۱۹؛ بیسواس و دب^۵، ۲۰۲۰؛ یعقوب‌زاده، ۱۴۰۰).

در جامعه ایرانی نیز زنان به‌عنوان محور اصلی خانواده نقش‌های عظیمی در تربیت و پرورش انسان‌های متعالی به عهده دارند و به دلیل داشتن بیشترین ارتباط با افراد خانواده مؤثرترین نقش را در انتقال عادات پسندیده ایفا می‌کنند. البته، امروزه با گروهی از زنان ایرانی مواجه هستیم که خانه‌داری آنان صرفاً به دلیل کم‌سواد بودن یا ناتوانی آنان در انجام کار خاصی نیست بلکه این موضوع به پیدایش نکردن شغل مناسب یا مسائل شخصی و خانوادگی شان بازمی‌گردد. در این میان با توجه به اینکه زنان خانه‌دار از یک سو فرصت‌های کم‌تری برای حضور در جامعه دارند و از سوی دیگر در دنیای امروز حجم فزاینده تغییرات در عرصه‌های مختلف لزوم دستیابی به جدیدترین اطلاعات را برای ایشان ضرورت می‌بخشد، توجه به توانمندسازی این قشر از اهمیت خاصی برخوردار است. نظر به اینکه بخش زیادی از این زنان خانه‌دار سال‌های بسیاری از عمرشان را با درس خواندن و مطالعه سپری کرده‌اند و نگرشی مثبت به کتابخانه‌های عمومی دارند، به طوری که برای آنان کتابخانه مکانی امن و مقدس محسوب می‌شود (کریمی، ۱۳۹۱)، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند در تأمین نیازهای اطلاعاتی و توانمند کردن ایشان ایفای نقش کنند.

یکی از ابزارهای تقویت توانمندسازی زنان استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات است. این فناوری‌های جدید می‌تواند فرصت‌های برابر را به نفع زنان افزایش داده و زمینه‌های توانمندسازی آنها را فراهم کند (معظمی گودرزی و عطرکار روشن، ۱۳۹۹). در واقع، قابلیت‌های فضای مجازی به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی فرصت‌های جدیدی برای زنان ایجاد کرده است تا از طریقشان بتوانند خود را توانمند سازند. نتایج برخی از پژوهش‌ها نیز بیانگر وجود رابطه معنادار قوی بین استفاده زنان از شبکه‌های اجتماعی مجازی و توانمندسازی آنهاست (کریمی، وثوقی، آقاجانی مرسا و حضرتی صومعه، ۱۳۹۹). به نظر می‌رسد این رسانه‌ها برای هر زن این فرصت را مهیا می‌سازد که به بیان خود، اندیشه‌ها و باورهایش بپردازد. در واقع، فناوری‌های موجود در فضای مجازی به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی زمینه‌ساز فرصتی بالقوه برای توانمندی به‌شمار می‌آیند؛ زیرا زمینه دسترسی برابر زنان و مردان به دامنه گسترده اطلاعات را فراهم می‌سازند. افزون بر این، شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث افزایش سطح ارتباطات و روابط اجتماعی زنان و نیز آگاهی آنان از مسائل مختلف اجتماعی، فرهنگی، علمی و آموزشی می‌شود (علیخواه، کوهستانی و واقعه‌دشتی، ۱۳۹۶). نتایج پژوهش عبداللهیان و هومن (۱۳۹۹) نیز حاکی از این است که امکان خوداشتغالی، جسارت در اظهار خود، اشتراک‌گذاری دانش و مهارت، افزایش خودآگاهی جنسیتی و روحیه مطالبه‌گری و بازاندیشی در هویت زنانه از جمله پیامدهای استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در توانمندسازی زنان است.

با توجه به مباحث ذکر شده، به نظر می‌رسد کتابخانه‌های عمومی که وظیفه ارتقای آگاهی‌ها و توانمندسازی همه اقشار جامعه را برعهده دارند لازم است به ارائه خدمات عمومی و جنبی به‌منظور توانمندسازی اطلاعاتی زنان خانه‌دار به‌ویژه در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی نیز بپردازند و از ظرفیت‌های جدیدی که از طریق فضای مجازی مهیا شده است نیز استفاده کنند، به‌ویژه با توجه به اینکه محدودیت‌های ایجاد شده برای جلوگیری از شیوع ویروس کووید ۱۹ منجر به توجه بیشتر از پیش به ظرفیت‌های فضای مجازی شده است.

از این رو، به نظر می‌رسد کتابخانه‌های عمومی در صورت نقش‌آفرینی در توانمندسازی زنان خانه‌دار می‌توانند سهمی قابل توجه در توسعه جامعه متبوع خویش داشته باشند که این موضوع خود منجر به

1. Kinengyere
2. Yoshida
3. Bamigbola & Adetimirin
4. Boonaree & Goulding
5. Biswas & Deb

ارتقای جایگاه کتابخانه‌های عمومی در میان نهاد های اثرگذار جامعه خواهد شد. با این حال، این مسئله که زنان خانه‌دار به دنبال اطلاعات در چه زمینه‌هایی هستند و چگونه کتابخانه‌های عمومی می‌توانند در توانمندسازی این قشر ایفای نقش کنند نیازمند بررسی است. خدمات قابل ارائه به این قشر در فضای مجازی نیز باید مشخص شود. افزون بر این، استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی در این حوزه احتمالاً با مشوق‌ها و موانعی همراه خواهد بود که شناسایی این موارد در استفاده مطلوب از این ظرفیت جدید سهمی بسزا خواهد داشت. در این راستا در پژوهش حاضر سؤال‌های زیر مطرح شد:

۱. زنان خانه‌دار در چه موضوعاتی از کتابخانه‌های عمومی درخواست اطلاعات دارند؟
۲. چگونه کتابخانه‌های عمومی می‌توانند به توانمندسازی زنان خانه‌دار در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی کمک کنند؟
۳. کتابخانه‌های عمومی چه خدماتی را می‌توانند در بستر فضای مجازی به زنان خانه‌دار ارائه کنند؟
۴. مشوق‌ها و موانع استفاده از فضای مجازی در توانمندسازی زنان خانه‌دار توسط کتابخانه‌های عمومی کدام‌اند؟

روش پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی است که با رویکرد کیفی به روش تحلیل مضمون^۱ انجام شد. تحلیل مضمون یکی از روش‌های رایج و کارآمد در تحلیل محتوای کیفی است که برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی استفاده می‌شود. تحلیل مضمون اگرچه شباهت‌هایی با روش تحلیل محتوا دارد ولی با آن فرق دارد. تحلیل محتوا بیش‌تر بر سطوح خردتر تمرکز دارد و اغلب فراوانی داده‌ها را نشان می‌دهد و امکان تحلیل کمی داده‌های کیفی را فراهم می‌کند. همچنین، در تحلیل محتوا به بافت داده‌ها توجه نمی‌شود یا کمتر توجه می‌شود و این امر باعث می‌شود که از غنای داده‌ها به شدت کاسته شود، اما در تحلیل مضمون، واحد تحلیل بیشتر از یک کلمه یا اصطلاح است و به بافت داده‌ها و نکات ظریف آن‌ها بیش‌تر توجه می‌شود (عابدی جعفری، تسلیمی، فقیهی و شیخ‌زاده، ۱۳۹۰).

جامعه پژوهش شامل کتابداران و مسئولان کتابخانه‌های عمومی نهادی زیر پوشش اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی بود که تعدادشان در زمان اجرای پژوهش ۹۸ نفر بود. در این پژوهش، از رویکرد نمونه‌گیری غیراحتمالاتی (غیر تصادفی) و از نوع نمونه‌گیری گلوله‌برفی استفاده شد. از این رو، ابتدا از هر جنسیت، یک نفر از جامعه که علاقه‌مند به شرکت در مصاحبه بود انتخاب و با او مصاحبه شد، و سپس از او خواسته شد یک کتابدار دیگر را که در حوزه ارائه خدمات به زنان خانه‌دار تجاربی داشته است معرفی کند. بدین ترتیب، کار انتخاب آزمودنی‌ها تا رسیدن به اشباع داده‌ها ادامه یافت و در مجموع با ۲۱ نفر مصاحبه انجام شد.

در این پژوهش برای گردآوری داده‌های مورد نیاز، مصاحبه به عمل آمد. روش اجرای مصاحبه مورد استفاده از نوع نیمه ساختاریافته بود. به هنگام اجرای این مصاحبه‌ها، نخست به کتابداران مصاحبه‌شونده توضیحات کوتاهی در مورد هدف از انجام مصاحبه توسط پژوهشگر ارائه و به آن‌ها گفته شد هنگام پاسخ‌گویی به سؤال‌ها، در صورت مفهوم نبودن سؤال‌ها می‌توانند از پژوهشگر در مورد سؤال‌ها توضیح بخواهند. مصاحبه‌ها به صورت تلفنی انجام شد و مدت زمان انجام آن بین ۲۵ تا ۳۵ دقیقه متغیر بود. در این مصاحبه‌ها، سؤال‌هایی درباره موضوعات مورد درخواست زنان خانه‌دار از کتابخانه‌های عمومی، چگونگی نقش‌آفرینی کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی آن‌ها، خدمات ارائه‌شده به آن‌ها در فضای مجازی، و مشوق‌ها و موانع استفاده از قابلیت‌های فضای مجازی در این زمینه از مصاحبه‌شوندگان پرسیده شد.

1. thematic analysis

برای سنجش روایی ابزار گردآوری داده‌ها در بخش کیفی، راهنمای مصاحبه نیمه‌ساختار یافته تهیه شده در اختیار تعدادی از استادان و صاحب‌نظران حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار گرفت و بعد از دریافت نظرات آن‌ها اصلاحات لازم در این راهنما صورت گرفت.

با توجه به این‌که در پژوهش‌های کیفی خود پژوهشگر ابزار اصلی پژوهش است، پژوهش هرگز نمی‌تواند عیناً تکرار شود و همان نتایج را به دست دهد. اگرچه پژوهش می‌تواند توسط پژوهشگران دیگر تکرار شود ولی تکرار دقیق نتایج و یافته‌ها تقریباً غیرممکن است. بر این اساس، در پژوهش‌های کیفی به جای توجه به پایایی بر کیفیت پژوهش تأکید می‌شود. یکی از راهبردهایی که برای اطمینان از کیفیت پژوهش در روش کیفی استفاده می‌شود روش «بررسی فردی به‌وسیله اعضا» است (هومن، ۱۳۸۵). مطابق این روش، یافته‌های مصاحبه‌های انجام‌شده بعد از پیاده‌سازی در اختیار خود شرکت‌کنندگان (مصاحبه‌شوندگان) قرار گرفت تا نظرات خود را درباره صحت و دقت آن‌ها بیان کنند. از این‌رو بر اساس نظرات مطرح‌شده از سوی مصاحبه‌شوندگان، اصلاحات لازم در یافته‌ها انجام شد.

در پژوهش حاضر، مصاحبه‌ها با استفاده از برنامه ضبط صدا ضبط شد. صحبت‌های ضبط‌شده بلافاصله بعد از انجام هر مصاحبه ابتدا روی کاغذ پیاده و سپس در قالب نرم‌افزار ورد تایپ و ذخیره شدند. سپس، متن مصاحبه‌ها چندین بار خوانده و مرور شدند به طوری که نسبت به داده‌های جمع‌آوری‌شده درک کلی حاصل شد. پس از آن در خصوص هر یک از موضوعات مورد بررسی - موضوعات مورد درخواست زنان خانه‌دار از کتابخانه‌های عمومی، چگونگی نقش‌آفرینی کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان خانه‌دار، خدمات قابل ارائه به زنان خانه‌دار در فضای مجازی، و مشوق‌ها و موانع استفاده از فضای مجازی در توانمندسازی زنان خانه‌دار در کتابخانه‌های عمومی - داده‌ها به‌طور جداگانه به واحد‌های معنایی (کد) در قالب جملات مرتبط با معنای اصلی شکسته شدند. واحد‌های معنایی نیز چندین بار مرور و سپس کدهای مناسب هر واحد معنایی (مقوله‌های فرعی) نوشته شدند. مقوله‌های فرعی نیز در زیر مقوله‌های کلی‌تر طبقه‌بندی شدند. در نهایت، مقوله‌های اصلی، مقوله‌های فرعی و کدهای اولیه مورد بازبینی نهایی قرار گرفتند. در این پژوهش، برای افزایش سرعت و دقت، همه مراحل کدگذاری باز و محوری و تحلیل مقوله‌ها از نرم‌افزار مکس کیودا^۱ نسخه ۲۰۲۰ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، در این پژوهش با ۲۱ نفر مصاحبه به عمل آمد که ۴ نفر از مصاحبه‌شوندگان مرد و ۱۷ نفر زن بودند. به لحاظ سطح تحصیلات، ۷ کتابدار مدرک تحصیلی کارشناسی و ۱۴ نفر مدرک کارشناسی‌ارشد داشتند.

پاسخ سؤالات اول پژوهش: زنان خانه‌دار در چه موضوعاتی از کتابخانه‌های عمومی درخواست اطلاعات دارند؟

برای موضوعات مورد درخواست زنان خانه‌دار از کتابخانه‌های عمومی، ۹۲ کد اولیه به دست آمد که بعد از ادغام موارد تکراری^۲ و مشابه کدهای اولیه به ۲۳ عدد رسید. سپس، این کدها برحسب میزان شباهت موضوعی و مفهومی در قالب ۵ مقوله فرعی دسته‌بندی شد. مقوله‌های فرعی به دست آمده به‌منظور ارائه مطلوب‌تر در ذیل دو مقوله اصلی با عنوان «عملی» و «نظری» قرار گرفت.^۳

1. MAXQDA

۲. منظور از کدهای تکراری مواردی است که بیش از یک مصاحبه‌شونده به آن اشاره کرده است نه اینکه پژوهشگر چند بار آن را تکرار کرده باشد.

۳. در جدول‌های ۱، ۲، ۳ و ۴، عدد داخل پرانتز در کنار مقوله‌های اصلی و فرعی نشان‌دهنده فراوانی هر یک از آن‌ها است.

جدول ۱. کدها و مقوله‌های به دست آمده برای موضوعات مورد درخواست زنان خانه‌دار از کتابخانه‌های عمومی

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	کدهای اولیه	فراوانی کدها
عملی (۴۹)	سلامت (۸)	بارداری	۱
		بهداشت خانه	۱
		تغذیه	۲
		زیبایی پوست و مو	۱
		طب سنتی	۲
		گیاهان دارویی	۱
عملی (۴۹)	کشاورزی (۲)	باغبانی	۱
		گل و گیاه	۱
		آشپزی	۱۸
نظری (۴۳)	هنری (۳۹)	بافندگی	۵
		خانه‌داری	۱
		خیاطی	۹
		سلامت	۱
		سینما	۱
		شیرینی‌پزی	۳
		گل‌دوزی	۱
نظری (۴۳)	ادبی-دینی (۲۳)	رمان	۱۷
		کتاب کودک	۲
		مذهبی	۴
		اخلاقی	۱
		تربیت فرزند	۹
		روان‌شناسی	۹
نظری (۴۳)	تربیتی (۲۰)	روابط فردی	۱

در مجموع برای مقوله اصلی موضوعات عملی ۴۹ کد به دست آمد که ۳۹ مورد آن مربوط به مقوله فرعی «هنری»، ۸ مورد مربوط به مقوله فرعی «سلامت» و ۲ مورد هم مربوط به مقوله فرعی «کشاورزی» بود. بالا بودن میزان کدهای اولیه مقوله فرعی هنری بیانگر این است که زنان خانه‌دار بیشتر در موضوعات هنری از کتابخانه‌های عمومی درخواست اطلاعات داشته‌اند. در این خصوص، موضوع «آشپزی» دارای بالاترین کد اولیه (۱۸ مورد) بود. پس از آن، موضوعات مرتبط با «خیاطی»، «بافندگی»، و «شیرینی‌پزی» دارای کدهای اولیه بیشتری بود. نمونه‌هایی از موضوعات مورد درخواست زنان خانه‌دار که طی مصاحبه از سوی کتابداران مطرح شده‌اند به شرح زیر است: «بیشتر به دنبال کتاب‌ها و به خصوص مجلات آشپزی هستند»، «مجلاتی که دارای طرح یا الگوهای خیاطی یا بافندگی هستند را بیشتر درخواست می‌کنند».

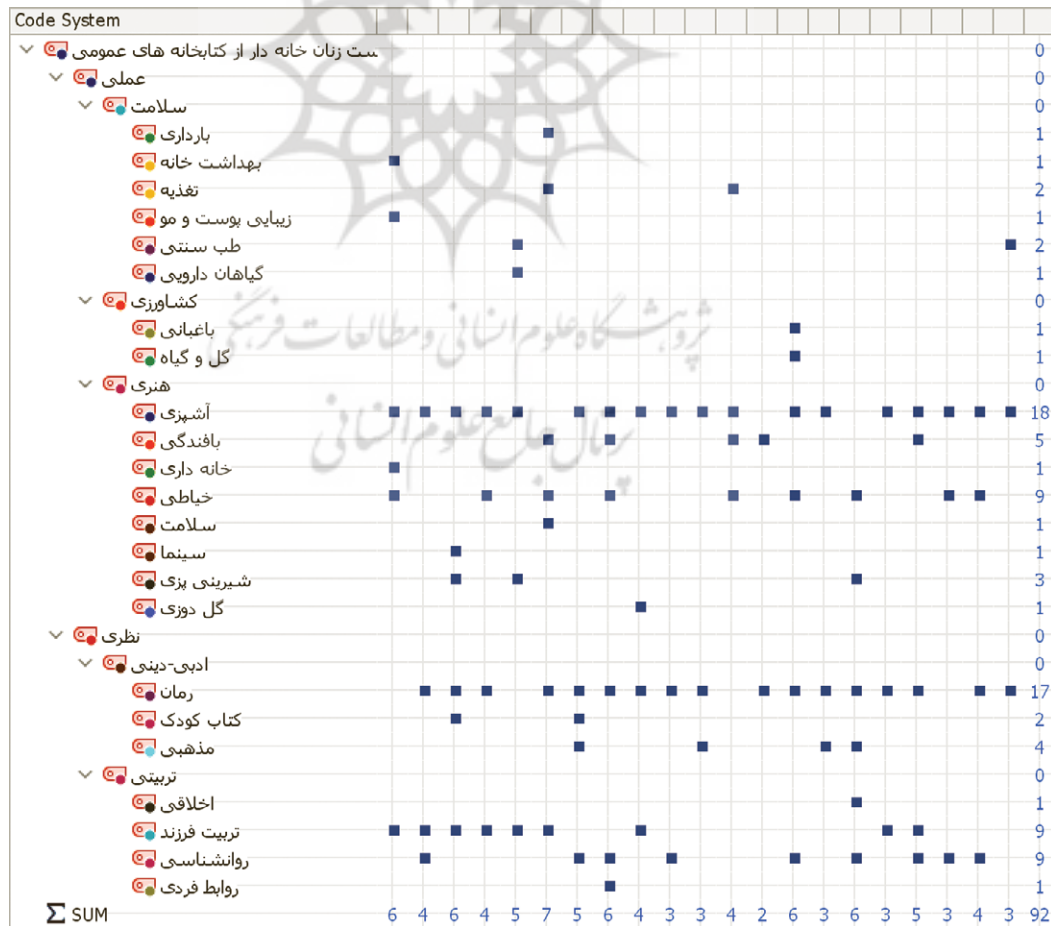
راجع به مقوله فرعی «سلامت» نیز کتابداران مصاحبه‌شونده به موارد مختلفی نظیر «تغذیه»، «طب سنتی»، «زیبایی پوست و مو»، «بارداری»، «بهداشت خانه»، و «گیاهان دارویی» اشاره کرده بودند که فراوانی کدهای این مقوله تقریباً اندک بود. مقوله فرعی «کشاورزی» که دارای کمترین فراوانی در میان مقوله‌های فرعی است تنها شامل دو موضوع «گل و گیاه» و «باغبانی» است که احتمالاً حاکی از علاقه‌اندک این قشر نسبت به کسب اطلاعات درباره این موضوعات از کتابخانه‌های عمومی است.

مقوله اصلی «نظری» شامل مقوله‌های فرعی «ادبی-دینی» و «تربیتی» بود. در مجموع برای مقوله اصلی نظری، ۴۳ کد به دست آمد که نشان می‌دهد تقریباً این نوع موضوعات نیز به اندازه موضوعات عملی مورد علاقه زنان خانه‌دار بوده‌اند. مقوله فرعی «ادبی-دینی» دارای ۲۳ کد اولیه بود که بیشترین فراوانی آن به «رمان» با ۱۷ کد اولیه تعلق داشت. این امر بیانگر آن است که رمان در کنار آشپزی از جمله موضوعاتی هستند که در میان زنان خانه‌دار طرف‌دار زیادی دارد. برای نمونه، یکی از مصاحبه‌شوندگان در این خصوص بیان داشته است: «خانم‌های خانه‌دار همیشه به دنبال اسامی رمان‌های جدید کتابخانه هستند». در این مقوله فرعی، کتاب‌های کودک از دیگر موضوعات مورد درخواست این قشر بوده است. برای نمونه، یکی از کتابداران در این خصوص اظهار داشته است: «این خانم‌ها کتاب‌هایی را که قصه‌های خوبی برای فرزندانشان دارند زیاد امانت می‌گیرند». برخی از مصاحبه‌شوندگان نیز موضوعات «مذهبی» را از علاقه‌مندی‌های زنان خانه‌دار بیان کرده‌اند. در این مورد، یکی از کتابداران گفته است: «با توجه به حضور پررنگ زنان خانه‌دار در جلسات مذهبی یا حلقه‌های صالحین بسیج، کتاب‌های معرفی شده در چنین جلساتی را از کتابخانه درخواست می‌کنند».

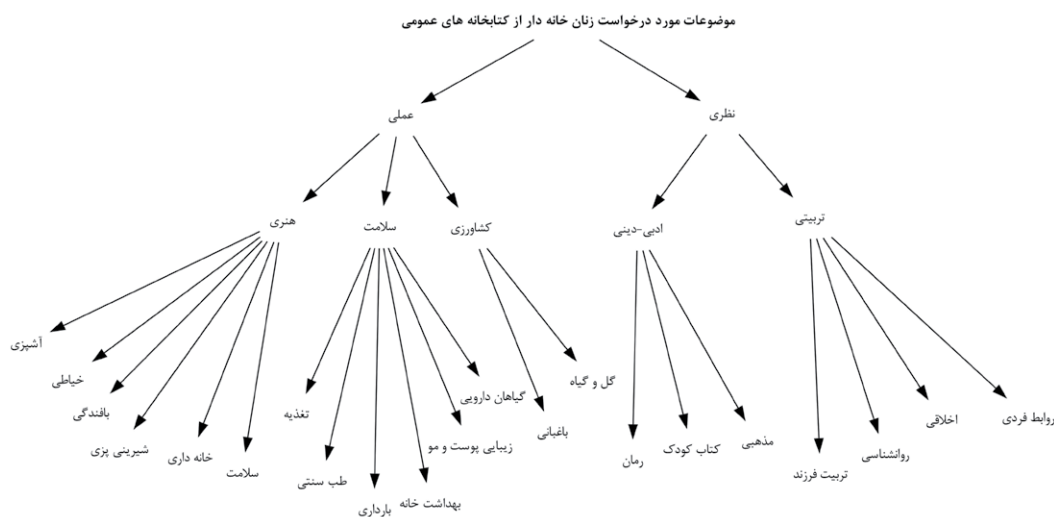
به مقوله فرعی «تربیتی»، ۲۰ کد اولیه اختصاص یافته بود که موضوعات «تربیت فرزند» و «روان‌شناسی» با ۹ کد اولیه از فراوانی بالاتری برخوردار بودند. برخی از مواردی که کتابداران مصاحبه‌شونده در این مورد به آن اشاره کرده‌اند بدین شرح است: «برخی از آنان درخواست دارند که در زمینه تربیت فرزند به آن‌ها کتاب معرفی کنیم»، «در سال‌های اخیر زنان خانه‌دار به کتاب‌های روان‌شناسی نیز بسیار علاقه‌مند شده‌اند». موضوعات «روابط فردی» و «اخلاقی» از دیگر مواردی بود که مصاحبه‌شوندگان به آن‌ها اشاره داشتند، هرچند که دارای کدهای اولیه اندکی بود.

نمایی از کدگذاری موضوعات مورد درخواست زنان خانه‌دار از کتابخانه‌های عمومی بر اساس نرم‌افزار مکس کیودا در شکل ۱ و نقشه مفهومی آن در شکل ۲ ارائه شده است.

شکل ۱. نمایی از کدگذاری موضوعات مورد درخواست زنان خانه‌دار از کتابخانه‌های عمومی

شکل ۲. نقشه مفهومی موضوعات مورد درخواست زنان خانه دار از کتابخانه های عمومی بر اساس خروجی نرم افزار مکس کیودا

پاسخ سؤال دوم پژوهش: چگونه کتابخانه های عمومی می توانند به توانمند سازی زنان خانه دار در حوزه های اجتماعی و اقتصادی کمک کنند؟

برای شناسایی چگونگی نقش آفرینی کتابخانه های عمومی در توانمند سازی زنان خانه دار در حوزه های اجتماعی و اقتصادی، در کد گذاری اولیه تعداد ۱۰۰ کد به دست آمد که بعد از اصلاح این کدها و حذف موارد تکراری و مشابه کدهای اولیه به ۳۶ عدد رسید. در مرحله بعد، این کدها بر حسب میزان شباهت موضوعی و مفهومی در قالب شش مقوله فرعی دسته بندی شدند. در این مورد نیز مقوله های فرعی به دست آمده به منظور ارائه بهتر به دو مقوله اصلی «برنامه های آموزشی» و «برنامه های فرهنگی-ترویجی» دسته بندی شدند که کدهای اولیه بیشتری به «برنامه های فرهنگی-ترویجی» اختصاص یافته بود. در جدول ۳، مقوله بندی یاد شده به تفکیک ارائه شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۲. کدها و مقوله‌های به دست آمده برای چگونگی نقش آفرینی کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان خانه‌دار در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	کدهای اولیه	فراوانی کدها	
برنامه‌های آموزشی (۴۴)	تربیتی-اجتماعی (۲۶)	کارگاه آموزش قبل از ازدواج	۴	
		کارگاه آسیب‌های اجتماعی	۱۰	
		کارگاه ارتباط مؤثر	۲	
		کارگاه تربیت فرزند	۵	
		کارگاه حقوق شهروندی	۱	
		کارگاه سبک زندگی	۱	
		کارگاه همسر داری	۳	
	فنی-اقتصادی (۱۸)	دوره‌های فنی حرفه‌ای	۲	
		دوره‌های کار آفرینی	۱	
		کارگاه باغداری	۱	
تفنی (۷)	کتاب محور (۲۶)	کارگاه پرورش دام و طیور	۱	
		کارگاه پرورش گل و گیاه	۱	
		کارگاه صنایع دستی	۹	
	مشاوره‌ای-ارجاعی (۱۷)	اشتغال محور (۶)	کارگاه مسائل اقتصادی	۱
			کارگاه مشاغل خانگی	۲
			برنامه پیاده روی	۱
			جشن‌های مناسبتی	۳
	جشنواره غذاهای سنتی		۱	
	جشنواره مادران قصه گو		۲	
	تحويل کتاب در ب منزل		۲	
تعیین سیر مطالعاتی	۲			
جلسات تلاوت قرآن	۱			
کتاب خوانی گروهی	۲			
مسابقه کتاب خوانی	۱			
مشاوره کتاب	۱			
معرفی موضوعی کتاب	۱۲			
معرفی مجلات تخصصی	۱			
مسابقه کتاب خوانی	۱			
مشاور کتاب	۱			
نشست کتاب خوان	۳			
جلسات مشاوره	۵			
حلقه‌های صالحین	۶			
معرفی به مشاور	۳			
همکاری با مراکز نیکو کاری	۳			
راه اندازی شرکت تعاونی	۱			
نمایشگاه صنایع دستی	۵			

«برنامه‌های فرهنگی-ترویجی» در چهار مقوله فرعی «اشتغال محور»، «تفنی»، «کتاب محور» و «مشاوره‌ای-ارجاعی» دسته‌بندی شدند که مقوله فرعی «کتاب محور» با ۲۶ کد اولیه دارای فراوانی بالاتری نسبت به دیگر مقوله‌های فرعی این مقوله اصلی است. این امر نشان داد کتابداران کتابخانه‌های عمومی جایگاهی ویژه برای کتاب و کتاب‌خوانی در توانمندسازی زنان خانه‌دار قائل هستند. «معرفی موضوعی کتاب» دارای بالاترین فراوانی در میان کدهای اولیه این مقوله فرعی و همچنین همه کدهای اولیه مقوله اصلی «برنامه‌های فرهنگی-ترویجی» است. برخی از گفته‌های مصاحبه‌شوندگان در این زمینه بدین شرح است: «در برخی از موضوعات که احساس می‌کنیم برخی زنان خانه‌دار آگاهی لازم را ندارند به ایشان کتاب معرفی می‌کنیم»؛ «یکی از خانم‌ها گفته است بعد از خواندن کتاب‌هایی که معرفی کردید راحت‌تر می‌توانم با کودکم رابطه برقرار کنم»؛ «یک سری کتاب‌های خوب در حوزه روان‌شناسی را برای بهبود روابط به آن‌ها معرفی کردم».

یکی از کتابداران در این زمینه به نقش مطالعه گروهی اشاره کرده و اظهار داشته است: «می‌توانیم در کتابخانه یک کتاب به‌ویژه در حوزه روان‌شناسی انتخاب کنیم و بعد از زنان خانه‌دار بخواهیم که این کتاب را مطالعه کنند و در نهایت جلسه‌ای ترتیب دهیم که با هم درباره کتاب به بحث بپردازند». یکی از کتابداران هم به نقش مجلات تخصصی در توانمندسازی این قشر پرداخته و گفته است: «معرفی مجلات در این زمینه می‌تواند مفید باشد؛ به خصوص که اطلاعات مجلات معمولاً به‌روز است و بیشتر می‌تواند گره‌گشای مسائل اقتصادی خانواده باشد. برای مثال، مجله معیشت که قبلاً برای کتابخانه ارسال می‌شد اطلاعات خیلی خوبی در زمینه امور معیشتی خانواده داشت و مورد استقبال این قشر نیز بود».

در مقوله فرعی برنامه‌های «کتاب محور»، کتابداران مصاحبه‌شونده به موارد دیگری نظیر «برگزاری نشست‌های کتاب‌خوان با حضور این قشر در کتابخانه»، «مسابقات کتاب‌خوانی ویژه زنان خانه‌دار»، «تحویل کتاب در منازل برای خانم‌های مسن‌تر»، و «تعیین سیر مطالعاتی» نیز اشاره کرده‌اند.

در مقوله فرعی «مشاوره‌ای-ارجاعی» که دارای ۱۷ کد اولیه بود، برگزاری «حلقه‌های صالحین» و «جلسات مشاوره»، از سوی مصاحبه‌شوندگان در این زمینه مطرح شده بود. یکی از کتابداران در این خصوص گفته است: «با همکاری بسیج روستا جلسات حلقه‌های صالحین با موضوع افسردگی و طلاق را در کتابخانه داشته‌ایم». یکی دیگر از کتابداران در این زمینه اظهار داشته است: «در روستا مشکل ازدواج زود هنگام دختران را داریم؛ به همین دلیل، از بسیج بانوان روستا خواسته‌ام که دوره‌های مشاوره در این زمینه در کتابخانه داشته باشند». در این مقوله فرعی، موضوع «معرفی به مشاور» و نیز «همکاری با مراکز نیکوکاری» مورد اشاره قرار گرفته است. برای مثال، یکی از کتابداران اظهار داشته است: «بعضاً خانم‌ها مشکلاتشان را با بنده مطرح می‌کنند و من هم سعی می‌کنم آن‌ها را به افراد ذی‌صلاح معرفی کنم. برای مثال، یکی از خانم‌ها را که درگیر طلاق بود برای راهنمایی به امام‌جمعه معرفی کردم». مصاحبه‌شوندگان هم به ذکر این نکته پرداخته است که: «با کمیته امداد ارتباط گرفته‌ام و خانم‌هایی را که دنبال کسب‌وکار هستند برای وام معرفی می‌کنم».

در مقوله فرعی «تفنی» مواردی قرار گرفته است که اگرچه بیشتر جنبه سرگرمی و تفریحی دارند، ولی به دلیل اینکه امکان تعامل زنان خانه‌دار با یکدیگر و به‌ویژه با کتابخانه‌های عمومی را فراهم می‌کنند به توانمندسازی اجتماعی آنان نیز کمک می‌کنند. در این مقوله فرعی، کتابداران به مواردی از جمله «جشن‌های مناسبتی»، «جشنواره ماد ران قصه‌گو»، «جشنواره غذاهای سنتی» و «برنامه پیاده‌روی» اشاره کرده‌اند. برای مثال، یکی از کتابداران بیان داشته است: «در مناسبت‌های مذهبی، جلساتی را برای آن‌ها در کتابخانه ترتیب می‌دهیم تا هم خانم‌ها با یکدیگر آشنا شوند و هم از برنامه‌های کتابخانه مطلع شوند». کتابدار دیگری هم در این خصوص گفته است: «در طول سال، برنامه پیاده‌روی برای آن‌ها برگزار می‌کنیم که انتهای مسیر به کتابخانه ختم می‌شود و در آنجا برایشان برنامه‌های فرهنگی مختلفی از جمله معرفی

کتاب داریم».

مقوله فرعی «اشتغال محور» شامل برنامه‌هایی است که در آن‌ها کمک به کسب و کار این قشر مورد توجه قرار گرفته است. برای نمونه، یکی از کتابداران در این زمینه اظهار داشته است: «نمایشگاهی از صنایع دستی زنان خانه‌دار در کتابخانه برگزار کردیم که هم استعداد های ایشان را شناسایی کنیم و هم منبع درآمدی برای آن‌ها ایجاد کنیم. در این راستا، حتی یک شرکت تعاونی روستایی هم برای زنان خانه‌دار عضو کتابخانه روستا راه‌اندازی کردیم». البته سهم این گونه برنامه‌ها در سطح کتابخانه‌های عمومی اندک بود و کدهای اولیه محدودی به این مقوله اختصاص یافته بود.

برنامه‌های آموزشی که شامل برگزاری کارگاه‌های آموزشی در کتابخانه‌های عمومی است دارای دو مقوله فرعی است که مقوله «تربیتی-اجتماعی» با ۲۶ کد اولیه دارای فراوانی بیشتری نسبت به مقوله «فنی-اقتصادی» است. از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، برگزاری کارگاه‌هایی درباره آسیب‌های اجتماعی نقشی مهم در توانمندسازی اجتماعی زنان خانه‌دار دارد، به طوری که این موضوع دارای بالاترین فراوانی در میان کدهای اولیه این مقوله فرعی است. برای نمونه، یکی از کتابداران در این خصوص گفته است: «با همکاری مرکز مشاوره نیروی انتظامی، کارگاه‌هایی آموزشی در زمینه آسیب‌های اجتماعی به ویژه با موضوع فرار دختران برگزار کردیم». کتابدار دیگری هم در این زمینه به برگزاری کارگاهی در خصوص «پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر با همکاری بهزیستی شهرستان» اشاره کرده است. کارگاه‌های آموزشی در زمینه «تربیت فرزند»، «آموزش قبل از ازدواج»، «همسر داری»، «ارتباط مؤثر»، «حقوق شهروندی»، و «سبک زندگی» از موارد دیگری است که کتابخانه‌های عمومی عمدتاً با همکاری دیگر دستگاه‌های متولی برای توانمندسازی زنان خانه‌دار برگزار کرده‌اند. نمونه‌هایی از اظهارات مصاحبه‌شوندگان در این زمینه بدین شرح است: «از طریق بسیج خواهران، کلاس‌هایی در زمینه شیوه برخورد با کودکان و نوجوانان و همسر داری داشته‌ایم»؛ «کارگاه زندگی سالم را با همکاری مسئول بهزیستی بخش با محوریت مهارت‌های خانه‌داری و تربیت فرزند برگزار کردیم».

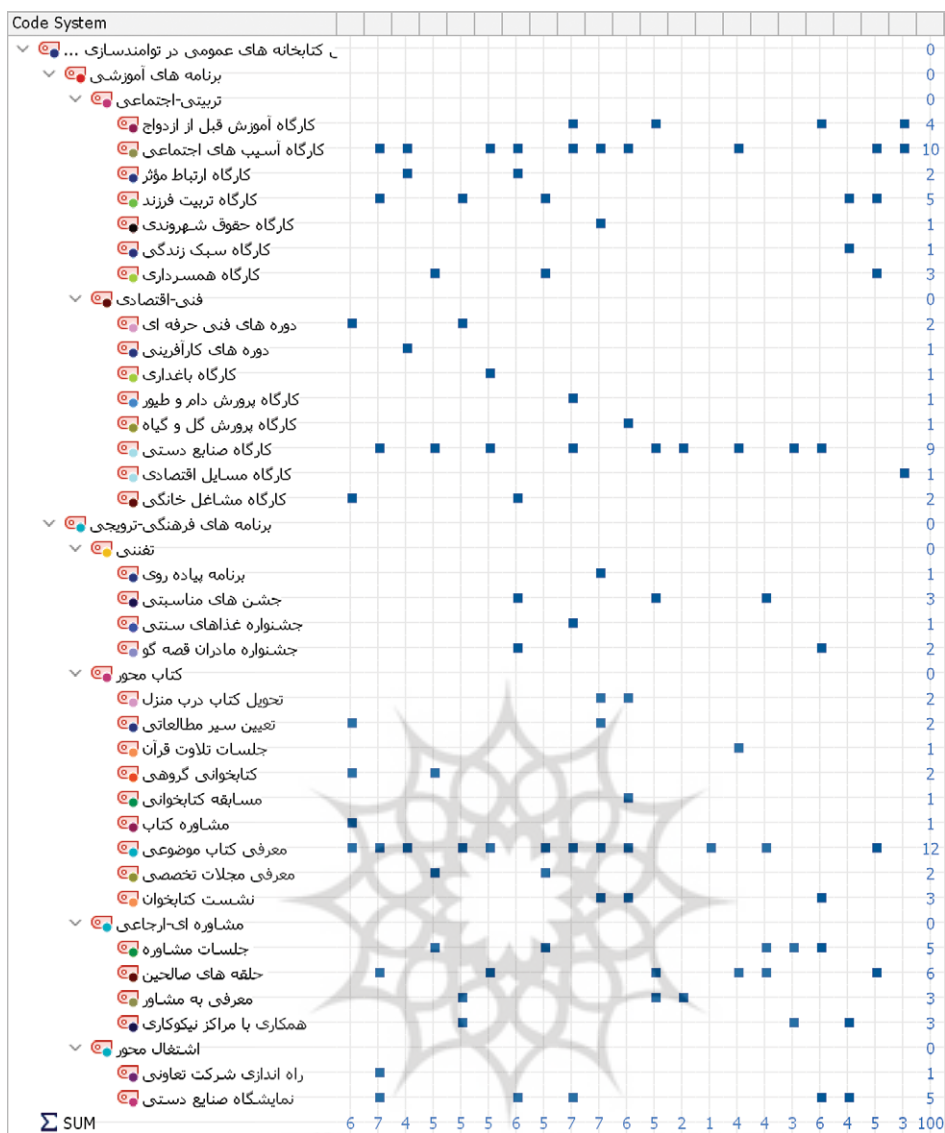
مقوله فرعی «فنی-اقتصادی» با ۱۸ کد اولیه عمدتاً شامل برنامه‌های آموزشی است که به توانمندی اقتصاد و بعضاً فنی زنان خانه‌دار منجر می‌شود. در این مقوله فرعی، بالاترین کد اولیه به کارگاه‌های صنایع دستی (۹ کد اولیه) اختصاص داشت که احتمالاً بیانگر علاقه‌مندی زنان خانه‌دار به این موضوع است. مصاحبه‌شوندگان در این باره اظهار می‌دارد: «از طریق اداره فنی و حرفه‌ای، کلاس‌های خیاطی، آرایشگری، فرش‌بافی و گلیم‌بافی در کتابخانه برگزار کردیم». فرد دیگری گفته است: «کارگاه‌های چرم‌دوزی، قلاب‌بافی، بافندگی، عروسک‌بافی و تابلو فرش را با همکاری یکی از اعضا که مجوز از فنی و حرفه‌ای داشت برگزار کردیم».

از دیگر مواردی که مصاحبه‌شوندگان در این حوزه به آن اشاره کرده‌اند می‌توان برگزاری «دوره‌های کارآفرینی»، «کارگاه پرورش دام و طیور مانند پرورش شتر مرغ»، «کارگاه مجازی پرورش گل و گیاه»، «کارگاه‌هایی درباره مسائل اقتصادی» و «کارگاه مشاغل خانگی با همکاری اداره تعاون» را ذکر کرد. در این خصوص، یکی از کتابداران گفته است: «می‌توان با همکاری برخی نهاد های اقتصادی نظیر سازمان صمت، امور مالیاتی و حتی بانک‌ها، نشست‌هایی در کتابخانه برگزار کرد و از این طریق به زنان خانه‌دار کمک کرد تا قدری نسبت به مسائل اقتصادی آگاهی یابند و بتوانند به همسرانشان در تصمیمات مهم اقتصادی نظیر خرید خانه یا سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف نظیر بورس کمک کنند».

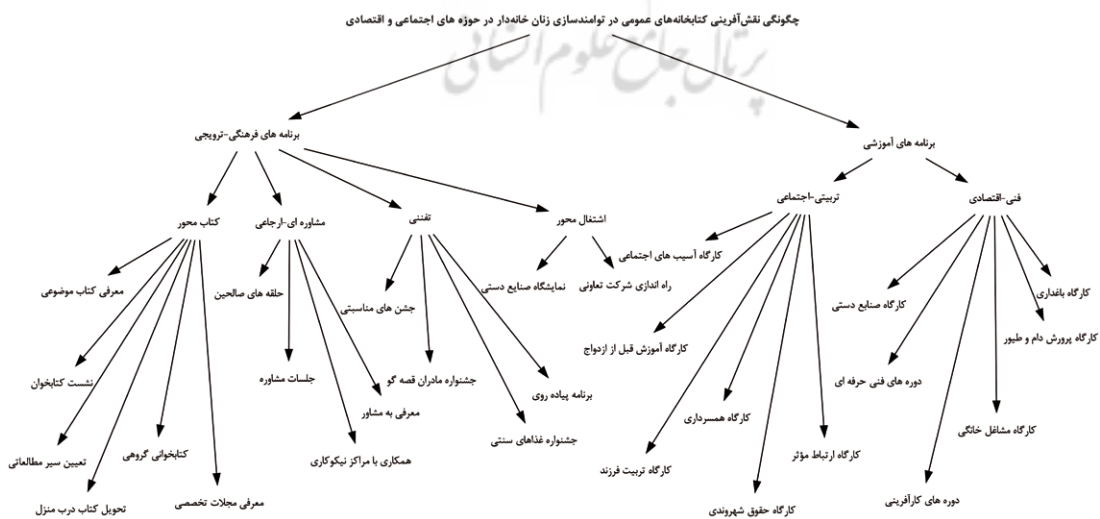
نمایی از کدگذاری چگونگی نقش‌آفرینی کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان خانه‌دار در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی بر اساس نرم‌افزار مکس کیودا در شکل ۳ و نقشه مفهومی آن در شکل ۴ ارائه شده است.

شکل ۳. نمایی از کد گذاری چگونگی نقش آفرینی کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان خانه‌دار در

شکل ۴. نقشه مفهومی چگونگی نقش آفرینی کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان خانه‌دار در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی

پاسخ سؤال سوم پژوهش: کتابخانه‌های عمومی چه خد ماتی را می‌توانند در بستر فضای مجازی به زنان خانه‌دار ارائه کنند؟

برای خد ماتی که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند به زنان خانه‌دار در فضای مجازی ارائه کنند در کد گذاری اولیه تعداد ۲۹ کد به دست آمد که بعد از حذف موارد تکراری و مشابه، تعداد آن‌ها به ۱۱ کد رسید. منظور از فضای مجازی در اینجا ارائه خد مات کتابخانه‌ای از طریق فناوری‌های مختلف وب است. از این رو، خد مات قابل ارائه به زنان خانه‌دار در فضای مجازی برای سهولت بررسی به دو مقوله فرعی «اطلاعاتی» و «ترویجی» دسته‌بندی شد که مقوله خد مات ترویجی با ۲۰ کد اولیه نسبت به مقوله خد مات اطلاعاتی در وضعیتی مناسب‌تر قرار داشت. این موضوع حاکی از آن است که ارائه خد مات ترویجی در این فضا راحت‌تر به نظر می‌رسد.

خد مات اطلاعاتی قابل ارائه در این فضا در دو مقوله «آموزشی» و «منبع‌یابی» قرار گرفتند. در مقوله فرعی آموزشی، موضوع آموزش کاربران در این فضا بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. برای نمونه، یکی از کتابداران در این باره گفته است: «مطالبی را درباره سواد رسانه‌ای در قالب هفت یا هشت کلیپ آماده کردم و در اینستاگرام کتابخانه گذاشتم». کتابدار دیگری هم به «برگزاری محافل ادبی کتابخانه در محیط اسکای‌روم» اشاره کرد که در آن علاوه طرح مباحث ادبی به آموزش مرجع‌شناسی نیز پرداخته شد.

در مقوله منبع‌یابی، مواردی دسته‌بندی شده‌اند که در تأمین منابع مورد نیاز این قشر اثرگذار هستند. این موارد بر اساس اظهارات مصاحبه‌شوندگان شامل «ارسال پیام به واتساپ برای اطلاع از وجود یک منبع خاص در کتابخانه»، «درخواست تمدید منابع امانتی از طریق واتساپ» و «درخواست ارسال کتاب با پیک از طریق واتساپ» بود.

خد مات ترویجی به دو دسته «اطلاع‌رسانی» و «منبع‌گستری» تقسیم شدند که به‌طور برابر به هریک از این مقوله‌ها ۱۰ کد اولیه اختصاص یافته بود. مقوله اطلاع‌رسانی شامل «اطلاع‌رسانی برنامه‌ها»، «اطلاع‌رسانی خد مات» و «اعلام ساعت کاری کتابخانه» بود. نمونه‌هایی از اظهارات مصاحبه‌شوندگان در این خصوص بدین شرح است: «در پیج کتابخانه، اخبار و برنامه‌های فرهنگی کتابخانه را می‌گذارم»؛ «تغییرات ساعت کاری کتابخانه را در اینستاگرام اعلام می‌کنم»؛ «در گروه تلگرامی کتابخانه، به معرفی خد مات ارسال کتاب از طریق پیک پرداخته‌ام».

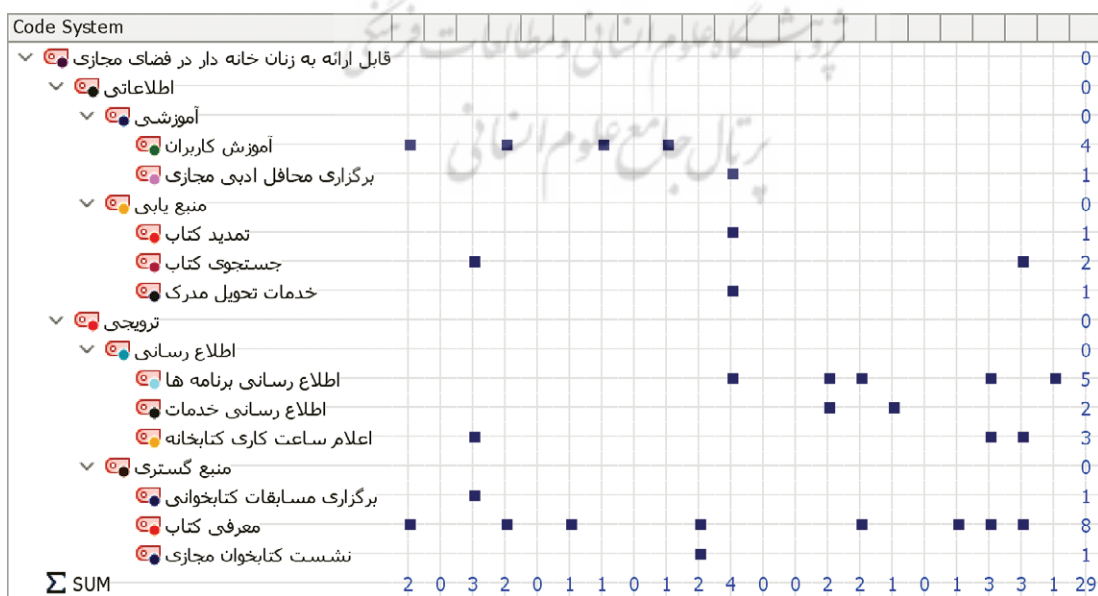
مقوله فرعی «منبع‌گستری» شامل آن دسته از خد مات کتابخانه‌ای است که در شناخت منابع کتابخانه و استفاده کاربران از آن‌ها مؤثر است. در این مقوله فرعی، معرفی کتاب با ۸ کد اولیه دارای بالاترین فراوانی بود و این امر بیانگر آن است که فضای مجازی به دلیل هواداران بی‌شماری که در دنیای امروز دارد بستری مناسب برای تبلیغ و ترویج کتاب‌های خوب است. «برگزاری نشست‌های کتاب‌خوان مجازی» و همچنین «برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی الکترونیکی» از مواردی بود که بر اساس اظهارات مصاحبه‌شوندگان در این مقوله قرار گرفته‌اند.

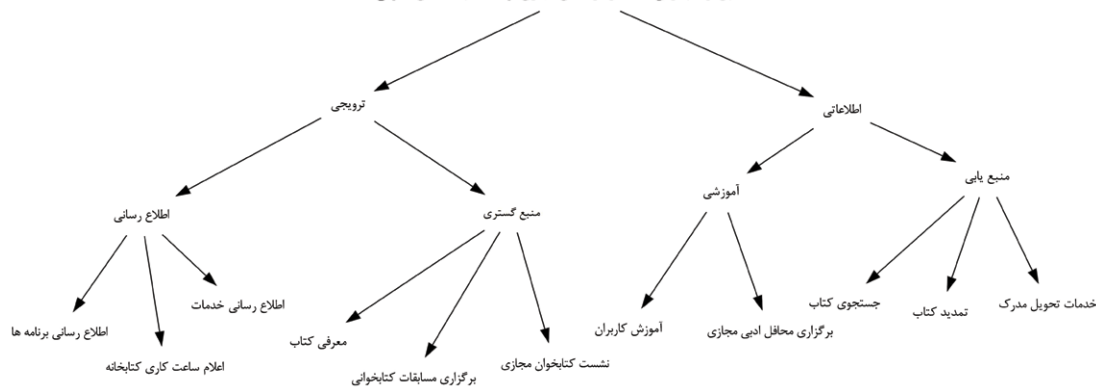
جدول ۳. کدها و مقوله‌های به دست آمده برای خدمات قابل ارائه به زنان خانه‌دار در فضای مجازی

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	کدهای اولیه	فراوانی کدها
اطلاعاتی (۹)	آموزشی (۵)	آموزش کاربران	۴
		برگزاری محافل ادبی مجازی	۱
اطلاعاتی (۹)	منبع‌یابی (۴)	تمدید کتاب	۱
		جست‌وجوی کتاب	۲
		خدمات تحویل مدرک	۱
ترویجی (۲۰)	اطلاع‌رسانی (۱۰)	اطلاع‌رسانی برنامه‌ها	۵
		اطلاع‌رسانی خدمات	۲
		اعلام ساعت کاری کتابخانه	۳
	منبع‌گستری (۱۰)	برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی	۱
		معرفی کتاب	۸
		نشست کتاب‌خوان مجازی	۱

در این مورد نیز نمایی از کدگذاری خدمات قابل ارائه در کتابخانه‌های عمومی به زنان خانه‌دار در فضای مجازی بر اساس نرم‌افزار مکس کیودا در شکل ۵ و نقشه مفهومی آن در شکل ۶ ارائه شده است.

شکل ۵. نمایی از کدگذاری خدمات قابل ارائه در کتابخانه‌های عمومی به زنان خانه‌دار در فضای مجازی

شکل ۶. نقشه مفهومی خدمات قابل ارائه در کتابخانه‌های عمومی به زنان خانه‌دار در فضای مجازی

پاسخ سؤال چهارم پژوهش: مشوق‌ها و موانع استفاده از فضای مجازی برای توانمندسازی زنان خانه‌دار توسط

کتابخانه‌های عمومی کدامند؟

به‌منظور شناسایی مشوق‌ها و موانع استفاده از فضای مجازی برای توانمندسازی زنان خانه‌دار توسط کتابخانه‌های عمومی در کد گذاری اولیه تعداد ۵۷ کد به دست آمد که بعد از اصلاح این کدها و حذف موارد تکراری و مشابه، کدهای اولیه به ۱۶ عدد رسید. در مرحله بعد، این کدها برحسب میزان شباهت موضوعی و مفهومی در قالب ۴ مقوله فرعی دسته‌بندی شدند. در این مورد نیز مقوله‌های فرعی به دست آمده به‌منظور ارائه بهتر به دو مقوله اصلی تحت عنوان «مشوق‌ها»، و «موانع» دسته‌بندی شدند. در جدول ۴، مقوله‌بندی یاد شده به تفکیک ارائه شده است. برای مشوق‌ها ۱۹ کد اولیه و برای موانع ۳۸ کد اولیه شناسایی شد و این امر بیانگر آن است که از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، موانع استفاده از فضای مجازی به مراتب بیشتر از مشوق‌های آن هست.

مشوق‌های استفاده از این فضا برای توانمندسازی زنان خانه‌دار به دو مقوله فرعی «تبلیغی» و «کارکردی» دسته‌بندی شد. در خصوص مشوق‌های تبلیغی این فضا، یکی از کتابداران به موضوع رؤیت‌پذیری بیشتر اشاره کرده و اظهار داشته است: «چون کتابخانه از مرکز شهر دور است، ارتباط با ایشان در این فضا موجب شده که بیشتر در جریان برنامه‌های کتابخانه قرار بگیرند که این خود منجر به عضویت تعداد بیشتری از آن‌ها در کتابخانه شده است». فرد دیگری هم به امکان اطلاع‌رسانی مناسب‌تر در این فضا پرداخته و گفته است: «اطلاع‌رسانی در واتساپ خیلی راحت قابل انجام است. حتی با زنان روستای یک گروه واتساپی مشترک داریم تا بتوانیم آن‌ها را در جریان برنامه‌ها و خدمات کتابخانه قرار دهیم».

مشوق‌های کارکردی استفاده از فضای مجازی در زمینه توانمندسازی زنان خانه‌دار با ۱۵ کد اولیه در وضعیت بالاتری نسبت به مشوق‌های تبلیغی قرار داشت و این امر بیانگر توجه بیشتر کتابداران مصاحبه‌شونده به این گروه از ظرفیت‌های فضای مجازی است. در دسترس بودن این فضا از مهم‌ترین مواردی است که مصاحبه‌شوندگان به آن پرداخته‌اند. برای مثال، یکی از کتابداران در این زمینه گفته است: «با قابلیت‌هایی که این فضا دارد، خانم‌ها از خانه می‌توانند در برنامه‌های کتابخانه شرکت کنند و به لحاظ زمانی هم با محدودیتی مواجه نیستند». افزون بر این، محبوبیت فضای مجازی نیز می‌تواند مشوق مهمی در توجه به ظرفیت‌های این فضا باشد. در این خصوص، مصاحبه‌شونده‌ای اظهار داشته است: «قشر زیادی از جامعه از شبکه‌های اجتماعی به خصوص پس از شیوع کرونا استفاده می‌کنند که زنان خانه‌دار هم از این موضوع مستثنا نیستند». امکان پاسخ‌گویی سریع به درخواست‌های این گروه از کاربران در این فضا از دیگر مواردی است که می‌توان آن را مشوقی برای استفاده از فضای مجازی در نظر گرفت.

موانع استفاده از فضای مجازی در این حوزه در سه مقوله «اجتماعی-اقتصادی»، «فردی» و «فناورانه» قرار گرفتند. در این مورد، بیشترین تعداد کد اولیه (۱۸ کد) به مقوله موانع فردی اختصاص داشت. موانع فردی‌ای که

مصاحبه‌شوندگان به آن پرداخته بودند شامل «نداشتن وقت کافی»، «ناآشنایی با فضای مجازی»، «نبود علاقه‌مندی به فضای مجازی»، و «سواد پایین» است. نمونه‌هایی از گفته‌های مصاحبه‌شوندگان در این باره بدین شرح است: «خانم‌ها به دلیل پرداختن به امور فرزندانشان به خصوص برنامه‌های مدرسه آن‌ها فرصت چندانی برای حضور در فضای مجازی ندارند»، «خیلی از آن‌ها درباره فضای مجازی اطلاعات زیادی ندارند. برای مثال، بلد نیستند چگونه وارد اسکای‌روم شوند»، «برخی از آن‌ها محیط اینترنت را دوست ندارند. حتی برخی از زنان مسن‌تر از فضای مجازی فراری‌اند».

۱۱ کد نیز به مقوله فرعی اجتماعی-اقتصادی اختصاص یافته بود که طی آن مصاحبه‌شوندگان به عوامل مختلفی اشاره کرده بودند. مصاحبه‌شونده‌های هزینه اینترنت را به عنوان یک مانع معرفی کرده و اظهار داشته است: «معمولاً خانم‌ها ویدئوهای آموزشی را در صفحه اینستاگرام کتابخانه مشاهده نمی‌کنند؛ چون مصرف اینترنت آن بالاست و هزینه زیادی به دنبال دارد». فردی هم به موضوع نامأنوس بودن فضای مجازی اشاره کرده و گفته است: «اکثر این افراد حضور در کتابخانه را به دلیل ملموس بودن بیشتر از فضای مجازی دوست دارند». کتابدار مردی هم به موضوع پرداخته است که: «چون مرد هستم و کتابخانه در روستا هست خیلی نتواسته‌ام در این فضا با خانم‌ها ارتباط بگیرم؛ زیرا ملاحظات خاصی در روستا وجود دارد». یکی از کتابداران هم با بیان این مطلب که «در محیط‌های کوچک، خیلی از زنان خانه‌دار نگاه مثبتی به این فضا ندارند و از خدمات و برنامه‌های ارائه شده در این فضا استقبال نمی‌کنند»، به صورت تلویحی به موضوع بی‌اعتمادی به این فضا پرداخته است. «نبود اجازه استفاده از این فضا توسط همسرانشان» و «ناسالم بودن فضای مجازی» از دیگر مواردی است که مصاحبه‌شوندگان از آن به عنوان مانع یاد کرده‌اند.

«نبود دسترسی به اینترنت» و «نداشتن گوشی تلفن همراه» نیز در مقوله فرعی موانع فناورانه استفاده از فضای مجازی برای توانمندسازی زنان خانه‌دار مطرح شده بودند. برای نمونه، مصاحبه‌شونده‌ای در این خصوص گفته است: «خیلی از اعضای خانم دسترسی به اینترنت ندارند. حتی برخی گوشی هوشمند هم ندارند».

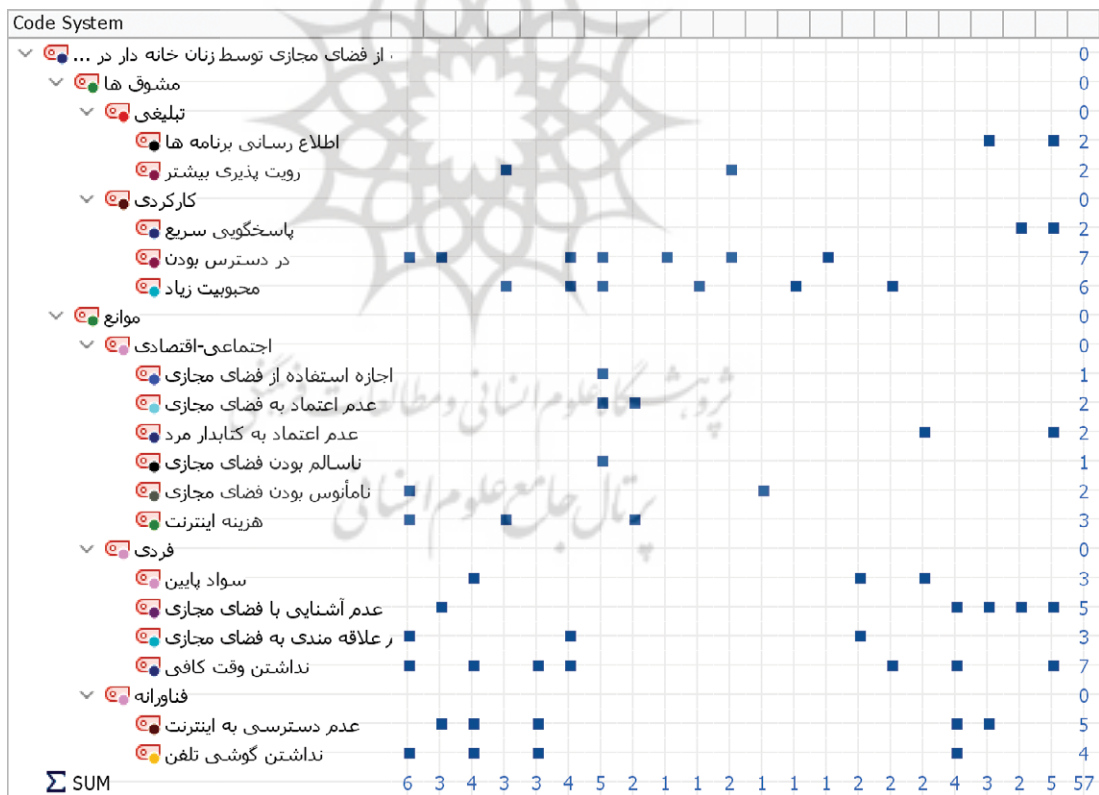
جدول ۴. کدها و مقوله‌های به دست آمده برای مشوق‌ها و موانع استفاده کتابخانه‌های عمومی از فضای مجازی برای توانمندسازی زنان خانه‌دار

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	کدهای اولیه	فراوانی کدها
مشوق‌ها (۱۹)	تبلیغی (۴)	اطلاع‌رسانی برنامه‌ها	۲
		رویت‌پذیری بیشتر	۲
	کارکردی (۱۵)	پاسخ‌گویی سریع	۲
		دردسترس بودن	۷
		محبوبیت زیاد	۶

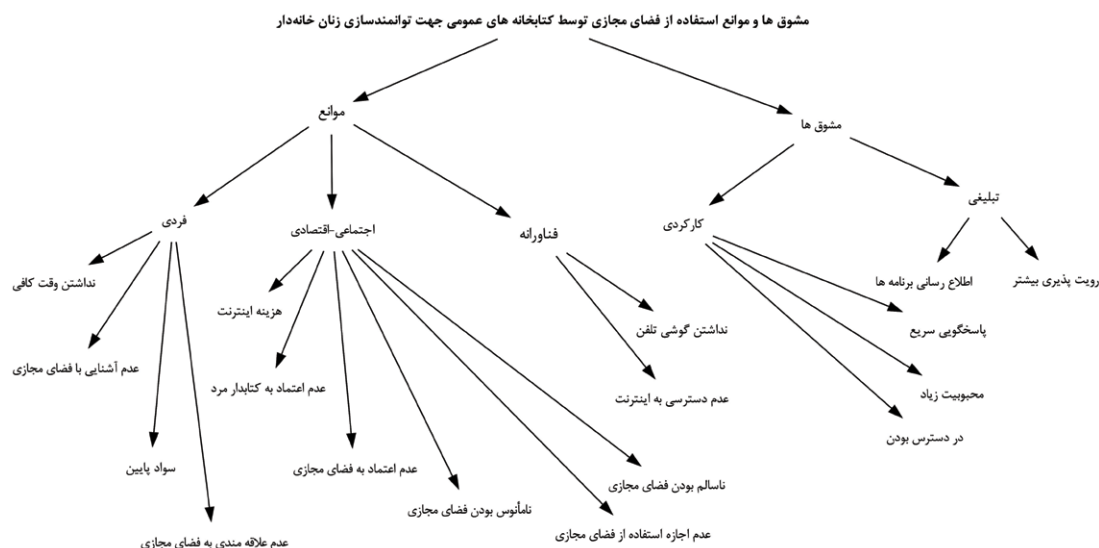

۱	نبود اجازه استفاده از فضای مجازی	اجتماعی-اقتصادی (۱۱)	مواع (۳۸)
۲	نبود اعتماد به فضای مجازی		
۲	نبود اعتماد به کتابدار مرد		
۱	ناسالم بودن فضای مجازی		
۲	نامأنوس بودن فضای مجازی		
۳	هزینه اینترنت	فردی (۱۸)	
۳	سواد پایین		
۵	ناآشنایی با فضای مجازی		
۳	نبود علاقه مندی به فضای مجازی		
۷	نداشتن وقت کافی	فناورانه (۹)	
۵	نبود دسترسی به اینترنت		
۴	نداشتن گوشی تلفن		

در اینجا نیز نمایی از کد گذاری مشوق‌ها و مواع استفاده کتابخانه‌های عمومی از فضای مجازی برای توانمندسازی زنان خانه‌دار بر اساس نرم‌افزار مکس کیودا در شکل ۷ و نقشه مفهومی آن در شکل ۸ ارائه شده است.

شکل ۷. نمایی از کد گذاری مشوق‌ها و مواع استفاده کتابخانه‌های عمومی از فضای مجازی برای توانمندسازی زنان خانه‌دار

شکل ۸. نقشه مفهومی مشوق ها و موانع استفاده کتابخانه های عمومی از فضای مجازی برای توانمندسازی زنان خانه‌دار

بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش کتابداران مصاحبه‌شونده اظهار داشتند که زنان خانه‌دار هم در موضوعات نظری و هم در موضوعات عملی از کتابخانه در خواست اطلاعات کرده‌اند. البته، بیشترین درخواست آنان در زمینه مباحث هنری بوده است. به‌طور خاص نیز یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که موضوعات آشپزی، رمان، تربیت فرزند، روان‌شناسی و خیاطی از علاقه‌مندی‌های عمده این قشر به‌شمار می‌رود. نتایج پژوهش جرال دین^۱ (۱۹۹۵) آشپزی و مراقبت از کودک را از موضوعات سنتی مورد درخواست زنان از کتابخانه‌ها معرفی کرده است. یافته‌های پژوهش‌های حصارى (۱۳۸۵) و تقی‌زاده (۱۳۹۳) نیز نشان داد اولویت نیازهای اطلاعاتی زنان خانه‌دار، نیازهای فردی است. این امر بیانگر آن است که زنان خانه‌دار به‌واسطه عدم حضور در فعالیت‌های شغلی عمدتاً به‌دنبال اطلاعات به‌منظور رفع نیازهای فردی خویش هستند. از این‌رو، احتمالاً دلیل علاقه بیشتر زنان خانه‌دار به مباحث هنری برآوردن نیازهای فردی ایشان در امور خانه‌داری است. علاقه‌مندی ایشان به رمان نیز تا حد زیادی به داشتن اوقات فراغت و لزوم پر کردن آن به شکل مطلوب بازمی‌گردد.

نتایج پژوهش نشان داد که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند در قالب برنامه‌های آموزشی و برنامه‌های فرهنگی ترویجی در توانمندسازی اجتماعی و اقتصادی زنان خانه‌دار نقش آفرینی کنند. برنامه‌های آموزشی کتابخانه‌های عمومی در این زمینه عمدتاً در قالب کارگاه‌های توانمندسازی کاربران در حوزه‌های تربیتی-اجتماعی و فنی-اقتصادی صورت گرفته است. در این میان، کارگاه‌های آسیب‌های اجتماعی و صنایع دستی از فراوانی بالاتری برخوردار بودند. یافته‌های برخی از پژوهش‌های قبلی در این زمینه نیز تا حد ویدی مؤید این موضوع است. نتایج پژوهش بوناری و گولدینگ (۲۰۱۹) نشان داد جلسات آموزش صنایع دستی در کتابخانه‌ها برای زنان روستایی لذت و درآمد اضافی ایجاد کرده است. نتایج پژوهش کاهیانى و ویکاکسونو^۲ (۲۰۲۱) نیز بیانگر آن بود که کتابخانه نقشى فعال در توانمندسازی جامعه در زمینه‌های مختلف از جمله مهارت‌های اجتماعی دارد. همچنین، در پژوهش بامیگبولا و اد تیمیرین (۲۰۱۴) مشخص شد که کتابخانه از طریق خدمات آموزشی به توانمندسازی زنان روستایی کمک کرده است. بنابراین، ضروری است که کتابخانه‌های عمومی با انجام نیازسنجی آموزشی منظم از زنان خانه‌دار اقدام به برگزاری کارگاه‌ها برای آنان کنند. در این صورت، به نظر می‌رسد هم استقبال بیشتری از

1. Geraldine
2. Cahyani and Wicaksono

کارگاه‌های آموزشی به عمل آید و هم برنامه‌های توانمندسازی ایشان به نتایجی مطلوب‌تر منجر شود.

یافته‌ها حاکی از آن بود که برنامه‌های فرهنگی-ترویجی کتابخانه‌های عمومی در این زمینه عمدتاً کتاب‌محور است. این موضوع با نتایج پژوهش حصارى (۱۳۸۵) که طبق آن، عمده‌ترین استفاده زنان خانه‌دار از کتابخانه‌های عمومی امانت گرفتن کتاب گزارش کرده بود هم‌خوانی داشت. با توجه به اینکه معرفی موضوعی کتاب از سوی اکثر مصاحبه‌شوندگان به‌عنوان راهکاری در این زمینه مطرح شده بود، آگاهی از نیازهای اطلاعاتی این گروه از کاربران کتابخانه امری ضروری به نظر می‌رسد.

برنامه‌های مشاوره-ارجاعی و تفننی اگرچه به‌صورت مستقیم با مبحث کتاب و کتاب‌خوانی سرکار ندارند، ولی در بسیاری از موارد می‌تواند به هدایت این قشر به سمت استفاده از منابع کتابخانه منجر شود. افزون بر این، چنین برنامه‌هایی موجب ارتباط بیشتر زنان خانه‌دار با کتابخانه و دیگر افراد یا سازمان‌های متولی در این زمینه خواهد شد که این موضوع به‌نوبه خود علاوه بر کمک به توانمندسازی زنان خانه‌دار، در ارتقای جایگاه کتابخانه نیز نقشی بسزا خواهد داشت.

نتایج پژوهش ساسی (۲۰۱۴) نشان داد اجرای برنامه‌های شغلی در کتابخانه‌ها نقشی مهم در توانمندسازی زنان ایفا کرده است. با وجود این، در پژوهش حاضر، برنامه‌های اشتغال‌محور سهم اندکی از برنامه‌های اجرا شده در کتابخانه‌های عمومی را شامل می‌شد و به نظر می‌رسد کتابخانه‌های عمومی خراسان جنوبی نقشی پررنگ در این زمینه ایفا نکرده‌اند.

خدمات قابل ارائه به زنان خانه‌دار در فضای مجازی در این پژوهش به دو مقوله کلی اطلاعاتی (آموزش کاربران و منبع‌یابی) و ترویجی (اطلاع‌رسانی و منبع‌گستری) دسته‌بندی شد که خدمات ترویجی در جایگاه بالاتری قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نارمنجی (۱۴۰۰) درباره فرصت‌های استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در کتابخانه‌های عمومی تقریباً با یافته‌های پژوهش حاضر هم‌خوانی داشت. این موضوع بیانگر آن است که ظرفیت‌های فضای مجازی امکان اطلاع‌رسانی درباره خدمات و برنامه‌های کتابخانه‌های عمومی را تسهیل می‌کند؛ افزون بر این، امکان معرفی کتاب و برگزاری مسابقات و جلسات کتاب‌خوانی در این فضا زمینه ترویج بیشتر فرهنگ کتاب‌خوانی را فراهم خواهد کرد، و این امر می‌تواند در توانمندسازی اطلاعاتی ایشان مؤثر واقع شود. البته، خدمات تقریباً اندکی از سوی مصاحبه‌شوندگان برای ارائه به زنان خانه‌دار با استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی مطرح شد که احتمالاً به دلیل موانعی است که در این زمینه وجود دارد و در سؤال چهارم پژوهش به آن پرداخته شده است.

یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از آن است که موانع استفاده از فضای مجازی برای توانمندسازی زنان خانه‌دار به مراتب بیشتر از مشوق‌هایی است که در این زمینه وجود دارد. این در حالی است که پیش از این، رابطه معنادار قوی بین استفاده زنان از شبکه‌های اجتماعی مجازی و توانمندسازی آنها یافت شده بود (کریمی، وثوقی، آقاجانی مرسا و حضرتی صومعه، ۱۳۹۹). البته، یافته‌های پژوهش عبداللهیان و هومن (۱۳۹۹) بیانگر آن بود که در ایران دولت و نهاد‌های سیاست‌گذار در اعمال سیاست‌گذاری مناسب به‌منظور بهره‌وری از قابلیت‌های شبکه‌های اجتماعی هنوز به موفقیت‌های لازم دست نیافته‌اند و با مقاومتی که ناشی از اتخاذ رویکرد سیاسی نسبت به این شبکه‌ها دیده می‌شود، ظرفیت‌های واقعی شبکه‌ها به هدر می‌رود و جنبه‌های سطحی این شبکه‌ها از جمله تبادل عکس و متن و سرگرمی برای کاربران پررنگ می‌شود. به علاوه، در این پژوهش حاضر مشخص شد که موانع فردی بیشتر از دیگر موانع موجود، در عدم استفاده از این ظرفیت در توانمندسازی زنان خانه‌دار نقش داشته‌اند. احتمالاً بخشی از این موانع فردی ناشی از سواد پایین رسانه‌ای زنان خانه‌دار است که پرداختن به این موضوع در رفع این موانع تا حدودی کارساز خواهد بود.

با این حال؛ در پژوهش حاضر، مشوق‌هایی برای استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی در توانمندسازی زنان خانه‌دار یافت شد که لزوم توجه بیشتر به فضای مجازی در این زمینه را می‌طلبد، به‌ویژه اینکه در پژوهش نارمنجی (۱۴۰۰)، فرصت‌های استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در کتابخانه‌های عمومی به مراتب بیشتر از تهدیدهای موجود در این زمینه گزارش شده بود. از این رو، در صورت برنامه‌ریزی صحیح می‌توان از ظرفیت‌های این فضا

به خصوص در دسترس بودن و محبوبیت زیاد در این حوزه نهایت بهره را جست. در مجموع، می‌توان گفت کتابخانه‌های عمومی می‌توانند در رفع نیازهای اطلاعاتی زنان خانه‌دار و توانمندسازی ایشان در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی از طریق اجرای برنامه‌های آموزشی و ترویجی نقشی پویا ایفا کنند. استفاده از امکانات فضای مجازی به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی در این زمینه برای تسهیل ایفای این نقش احتمالاً مؤثر واقع خواهد شد. در این صورت، به‌منظور اجرای برنامه‌های کتابخانه برای توانمندسازی این قشر، نیازی به حضور فیزیکی آن‌ها در محیط کتابخانه نخواهد بود و می‌توان با استفاده از امکانات فضای مجازی برنامه‌های مورد نظر را از راه دور اجرا کرد. البته، در موانعی جدی این زمینه وجود دارد که نیازمند توجه است. برای رفع این موانع، پیشنهاد می‌شود کتابخانه‌های عمومی قبل از اجرای برنامه‌های توانمندسازی زنان خانه‌دار، در خصوص ارتقای سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی آنان برنامه‌هایی را اجرا کنند. افزون بر این، به نظر می‌رسد معرفی نقش کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی این قشر به سازمان‌ها و نهاد‌های مسئول در این زمینه می‌تواند در جذب اعتبار لازم برای اجرای چنین برنامه‌هایی مؤثر باشد. کتابداران کتابخانه‌های عمومی نیز باید آگاهی‌های لازم در این حوزه را کسب کنند؛ زیرا موفقیت کتابخانه‌های عمومی منوط به این امر ضروری است. در نهایت، باید توجه داشت که اجرای چنین برنامه‌هایی از سوی کتابخانه‌های عمومی می‌تواند موجب ارتقای منزلت اجتماعی کتابداران و جایگاه کتابخانه در سطح جامعه شود.

شپوه‌شگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- تقی‌زاده، ن. (۱۳۹۳). بررسی نیازهای اطلاعاتی زنان شاغل و خانه‌دار شهر خلخال [پایان‌نامه کارشناسی ارشد]. دانشگاه الزهرا.
- حصاری، ژبلا (۱۳۸۵). بررسی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه‌دار در کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد. پیام بهارستان، ۶۶، ۱۱-۱۴.
- عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمد سعید؛ فقیهی، ابوالحسن؛ و شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. اندیشه مدیریت راهبردی، ۲(۲)، ۱۵۱-۱۹۸.
- عبداللهیان، حمید؛ و هومن، نیلوفر (۱۳۹۹). نقش شبکه‌های اجتماعی در توانمندی زنان از منظر صاحب‌نظران حوزه زنان، جنسیت و ارتباطات. مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۶(۵۸)، ۱۴۱-۱۶۴.
- علیخواه، فردین؛ کوهستانی، سمانه؛ و واقعه‌دشتی؛ طاهره (۱۳۹۶). نقش شبکه‌های اجتماعی موبایلی در زندگی زنان (مطالعه موردی: شهر رشت). زن در فرهنگ و هنر، ۹(۴)، ۴۹۱-۵۰۹.
- غفاری، سعید؛ و هنرجو، مریم (۱۳۹۷). راهکارهای ارتقای فرهنگ مطالعه در میان زنان عضو کتابخانه‌های عمومی شهر ملایر. زن و فرهنگ، ۹(۳۶)، ۱۱۷-۱۲۶.
- کریمی، فاطمه (۱۳۹۱). جایگاه کتابخانه‌های عمومی در مطالعه زنان خانه‌دار [پایان‌نامه کارشناسی ارشد]. دانشگاه خوارزمی.
- کریمی، شیماء؛ وثوقی، منصور؛ آقاجانی مرسا، حسین؛ و حضرتی صومعه، زهرا (۱۳۹۹). رابطه توانمندسازی زنان از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات. برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱۲(۴۴)، ۸۱-۳۷.
- معظمی گودرزی، شیماء؛ و عطرکار روشن، صدیقه (۱۳۹۹). بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر توانمندسازی زنان (با تأکید بر آموزش و اشتغال) در گروه کشورهای عضو دی ۸. جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۲(۲)، ۱۲۷-۱۴۹.
- مقدس فریمانی، شهرام؛ میرترابی، مهدیه؛ و قائم‌مقامی، سهیل (۱۳۹۹). توانمندی اقتصادی-اجتماعی زنان روستایی و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: اعضای صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی استان زنجان). راهبردهای توسعه روستایی، ۳(۳)، ۳۴۷-۳۶۳.
- نارنجی، سید مهدی (۱۴۰۰). شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهای استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت ایجاد تعامل در کتابخانه‌های عمومی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲(۲)، ۲۲۷-۲۵۹.
- هومن، حیدر علی (۱۳۸۵). راهنمای عملی پژوهش کیفی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- یعقوب‌زاده، مریم (۱۴۰۰). جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی اطلاعاتی (اجتماعی-اقتصادی) زنان [پایان‌نامه کارشناسی ارشد]. دانشگاه فردوسی مشهد.

References

- Abdollahyan, H., & Hooman, N. (2020). A study on women, gender scholars, and communication experts views about the role of social networks in empowering Iranian women. *Cultural Studies & Communication*, 16(58), 141-164. (in Persian)
- Abedi Ja'fari, H., Taslimi, M., Faghihi, A., & Sheikhzade, M. (2011). Thematic analysis and thematic networks: A simple and efficient method for exploring patterns embedded in qualitative data municipalities. *Strategic Management Thought*, 5(2), 151-198. (in Persian)
- Abu, R., Grace, M., & Carroll, M. (2011). The role of the rural public library in community development

- and empowerment. *The International Journal of the Book*, 8(2), 63-74.
- Alikhah, F., Koohestani, S., & Vaghehdasht, T. (2016). The Role of Social Media in the Life of Women (Case Study: Rasht). *Women in Culture and Art*, 9(4), 491-509. (in Persian)
- Bamigbola, A. A., & Adetimirin, A. E. (2014). *Library services for rural women empowerment in Oyo State: a case study of African Heritage Research Library and Cultural Centre*, Oyo State, Nigeria. IFLA, Lyon, France. Retrieved June 26, 2022, from <http://library.ifla.org/id/eprint/987>
- Belwal, M. C. (2021). Role of Public Library on Women Empowerment in Dehradun District. *Global Journal of Current Research*, 8(1), 1-8.
- Biswas, S., & Deb, P. (2020). Role of Public Libraries in Information Literacy for Women Empowerment: With special reference to Kanyashree girls of Nabagram in Murshidabad District of West Bengal. *Library Philosophy & Practice (e-journal)*. Retrieved June 26, 2022, from <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4319>
- Boonaree, C., & Goulding, A. (2019). *The Role of Community Libraries in Empowering Female Citizens in Disadvantaged Areas of Thailand*. IFLA WLIC. Retrieved June 26, 2022, from <http://library.ifla.org/id/eprint/2481/1/144-boonaree-en.pdf>
- Cahyani, T., & Wicaksono, M. F. (2021). The role of rural library in community empowerment (Leshutama library case study). *Library Philosophy and Practice*, 6250, 1-14. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/6250>
- Fidishun, D. (2007). Women and the public library: Using technology, using the library. *Library Trends*, 56(2), 328-343.
- King, G. B. (1995). Women library users and library users of traditional women's subjects. *The Reference Librarian*, 23(49-50), 179-193.
- Ghaffari, S., & Honarjoo, M. (2017). Strategies for improving the culture of reading among women members of public libraries in Malair city. *Women and Culture*, 9(36), 117-126. (in Persian)
- Hesari, J. (2005). Investigating the information needs of housewives in Mashhad public libraries. *Payam Baharestan*, 66, 11-14. (in Persian)
- Homan, H. A. (2015). *A practical guide to qualitative research*. Tehran: Organization for Studying and Compiling Humanities Books of Universities (Samt). (in Persian)
- Karimi, F. (2011). *The position of public libraries in the study of housewives* [Master's thesis]. Kharazmi University. (in Persian)
- Karimi, S., Vosoughi, M., Aghajani Mersa, H., & Hazrati Someeh, Z. (2020). The relationship between women's empowerment through virtual social networks Case study: Staff of Islamic Azad University, Science and Research Branch. *Social Development & Welfare Planning*, 12(44), 37-81. (in Persian)
- Kinengyere, A. A. (2011). *Role of libraries and information in the empowerment of women prisoners in Uganda*. World library and information congress, San Juan, Puerto Rico. <http://library.ifla.org/id/eprint/2481/1/144-boonaree-en.pdf>
- Lal Jawahar, L. (2018). The role of public libraries in socio-cultural development in rural areas in India. *Library Progress*, 38(2), 299-313.
- Moazemi Goudarzi, S., & Atrkar Roshan, S. (2020). The investigation of the impact of information and communication technology on women's empowerment (with emphasis on education and employment) in the D^Δ member countries. *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 9(2), 127-149. (in Persian)
- Moghaddas Farimani, S., Mirtorabi, M. S., & Ghaemmaghani, S. S. (2020). Social - Economic Empowerment of Rural Women and Effective Factors on It (Case Study: Members of Rural Women's Microfinance Funds in the Zanjan Province). *Rural Development Strategies*, 7(3), 347-363. (in Persian)

- Narmenji, S. M. (2021). Identifying Opportunities and Threats of Using Social Networking Sites to Create Interaction in Public Libraries. *Research on Information Science and Public Libraries*. 27(2), 227-259. (in Persian)
- Sasi, P. K. (2014). Role of public libraries on women empowerment: a study with special reference to district library Malappuram. *Journal of Humanities and Social Science*, 19(10), 36-42.
- Taghizadeh, N. (2013). *Investigating the information needs of working women and housewives in Khalkhal city* [Master's thesis]. Al-Zahra University. (in Persian)
- Yaqubzadeh, M. (1400). *The role of public libraries in the informational (socio-economic) empowerment of women* [Master's thesis]. Ferdowsi University of Mashhad. (in Persian)
- Yoshida, Y. (2013). Yoshida, Y. (2013). Public Libraries as Places for Empowering Women through Autonomous Learning Activities. *Information Research: An International Electronic Journal*, 18(3), n3. Retrieved June 26, 2022, from <http://InformationR.net/ir/18-3/colis/paperC20.html>

